

Sygn. akt IV CSK 77/20

POSTANOWIENIE

Dnia 23 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa A. K. i E. K.
przeciwko E. Spółce Akcyjnej w G.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 23 czerwca 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powodów
od wyroku Sądu Okręgowego w O.
z dnia 9 października 2019 r., sygn. akt IX Ca (...),

**1) odrzuca skargę kasacyjną w części dotyczącej
rozstrzygnięcia zawartego w punkcie III (trzecim) zaskarżonego
wyroku,**

**2) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w
pozostalej części.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 kwietnia 2019 r. Sąd Rejonowy w O. zasądził od pozwanego E. Spółki Akcyjnej w G. na rzecz powodów A. K. i E. K. solidarnie kwotę 61.168,05 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 grudnia 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości.

Wyrokiem z dnia 9 października 2019 r. Sąd Okręgowy w O. orzekając na skutek apelacji pozwanej i zażalenia powodów na rozstrzygnięcie o kosztach procesu odrzucił apelację od rozstrzygnięcia oddalającego powództwo (punkt I) oraz zmienił zaskarżony wyrok oddalając w całości powództwo i obciążając powodów w całości kosztami procesu za obie instancje (punkt II i IV), oddalając jednocześnie zażalenie powodów (punkt III). Sąd Okręgowy - w przeciwieństwie do Sądu pierwszej instancji - stanął na stanowisku, że w procesie o dalsze, ponad prawomocnie zasądzone wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości, nie jest związany prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 4 kwietnia 2015 r. wydanym w sprawie I ACa (...), zasądzającym na rzecz powodów od pozwanego wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości w dochodzonej przez nich kwocie 108.000 zł, zakresie w jakim Sąd ten, opierając się na przeprowadzonej w tej sprawie opinii biegłych, w motywach rozstrzygnięcia stwierdził, że należna powodom z tego tytułu kwota powinna wynosić 160.000 zł.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez powodów w części obejmującej rozstrzygnięcia zawarte w punktach II - IV. Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazali, że w sprawie istnieje potrzeba wykładni art. 365 § 1 k.p.c. wywołującego rozbieżności w orzecznictwie. Na poparcie wniosku argumentowali, że w orzecznictwie dominuje pogląd, że mocą wiążącą prawomocnego wyroku sądowego objęte są te ustalenia, które w związku z podstawą sporu stanowiły przedmiot rozstrzygnięcia. Wskazuje się jednak także, że zasada związania mocą wiążącą prawomocnego wyroku jedynie w zakresie treści jego sentencji, może doznać wyjątków w szczególnych przypadkach np. procesów częściowych (roszczeń rozdrobnionych), czyli sytuacji w której strona na jednej podstawie faktycznej i prawnej decyduje się na dochodzenie świadczenia w kilku procesach. W takich przypadkach wyrażany jest pogląd (choć nie jako jedyny), że przyjęta w zaskarżonym wyroku podstawa odpowiedzialności, jako przesłanka rozstrzygnięcia wiąże sądy przy rozpoznawaniu kolejnych części tego samego świadczenia, choć przyjmowane są także poglądy odmienne. Wskazali także, że pomimo podkreślania przez Sąd Najwyższy, że pogląd o wąskim rozumieniu mocy wiążącej prawomocnych wyroków ma charakter dominujący, w praktyce

orzeczniczej nadal wydawane są wyroki przyjmujące odmienne rozumienie art. 365 § 1 k.p.c.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna, którą powodowie zaskarżyli wyrok również w zakresie dotyczącym oddalenia ich zażalenia na rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za pierwszą instancję (punkt III) podlegała odrzuceniu. Od postanowienia Sądu drugiej instancji powziętego w tym przedmiocie nie przysługuje skarga kasacyjna (art. 398¹ § 1), a powodowie wykorzystali już postępowanie zażaleniowe celem zweryfikowania prawidłowości tego rozstrzygnięcia (394 § 1 pkt 9 k.p.c.), co skutkuje odrzuceniem w tej części skargi, jako niedopuszczalnej (art. 398⁶ § 3 k.p.c.).

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się

wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, niepubl. i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/04, niepubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego problematyka, która miałaby stać się podstawą przyjęcia skargi do rozpoznania była wielokrotnie wyjaśniana, a argumentacja skarżących nie dowodzi istnienia tego rodzaju rozbieżności w orzecznictwie, w kontekście specyfiki roszczeń rozdrobnionych, które przekonywałyby o konieczności kolejnej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje zasługujący na podzielenie pogląd, że granice przedmiotowe mocy wiążącej należy oceniać według reguł przyjętych w art. 366 k.p.c. w odniesieniu do przedmiotowych granic powagi rzeczy osądzonej. W konsekwencji moc wiążącą z perspektywy kolejnych postępowań uzyskują jedynie ustalenia dotyczące tego, o czym orzeczono w związku z podstawą sporu (rozstrzygnięcie o żądaniu w połączeniu z jego podstawą faktyczną). Moc wiążąca orzeczenia nie rozciąga się natomiast na kwestie prejudycjalne, które sąd przesądził, dążąc do rozstrzygnięcia o żądaniu i których rozstrzygnięcie znajduje się poza sentencją, jako element jej motywów. Natomiast treść uzasadnienia może służyć sprecyzowaniu rozstrzygnięcia zawartego w sentencji, a nie temu by moc wiążącą orzeczenia rozciągać na kwestie pozostające poza sentencją. Zakresem prawomocności materialnej jest bowiem objęty tylko ostateczny wynik rozstrzygnięcia, a nie przesłanki, które do tego doprowadziły. Tego rodzaju zagadnienia mogą być przedmiotem odmiennego osądu w późniejszych procesach, dopóki nie zostaną objęte rozstrzygnięciem w sposób, który będzie wiązał kolejne sądy w dalszych postępowaniach. Wprawdzie nie jest pożądana sytuacja, w której analogiczne stany faktyczne, zostaną odmiennie ocenione przez różne sądy, ale ograniczenie swobody jurysdykcyjnej sądu oraz odstępianie od zasady bezpośredniości i swobodnej oceny dowodów, nie znajduje dostatecznych podstaw w art. 365 § 1 k.p.c., który dopuszcza rozbieżność ocen między sądami, w rozstrzyganiu kwestii „wstępnych”

poza związaniem sentencją (por. m.in. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1937 r., C II 2507/36, OSP 1937, poz. 727, z dnia 6 sierpnia 1971 r., II CR 287/71, OSNCP 1972, nr 2, poz. 34, z dnia 13 stycznia 2000 r., II CKN 655/98, niepubl., z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1073/00, niepubl., z dnia 8 czerwca 2005 r., V CK 702/04, niepubl., z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC - ZD 2008, nr A, poz. 120, z dnia 28 czerwca 2007 r., IV CSK 110/07, niepubl., z dnia 15 listopada 2007 r., II CSK 347/07, niepubl., z dnia 16 lipca 2009 r., I CSK 456/08, niepubl., z dnia 22 czerwca 2010 r., IV CSK 359/09, OSNC 2011, nr 2, poz. 16, z dnia 3 października 2012 r., II CSK 312/12, niepubl., z dnia 11 lutego 2014 r., I UK 329/13, OSNP 2015, nr 5, poz. 69, z dnia 25 czerwca 2014 r., IV CSK 610/13, OSNC-ZD 2015, nr D, poz. 51, z dnia 15 stycznia 2015 r., IV CSK 181/14, niepubl., z dnia 20 stycznia 2015 r., V CSK 210/14, niepubl., z dnia 17 maja 2015 r., I CSK 494/11, niepubl., z dnia 9 września 2015 r., IV CSK 726/14, niepubl., z dnia 26 maja 2017 r., I CSK 464/16, niepubl., i z dnia 15 maja 2019 r., II CSK 145/18, niepubl.). Jednostkowe orzeczenia Sądu Najwyższego w których przyjęto szerszy zakres związania, obrazują pewne wahania występujące przy wykładni art. 365§ 1 k.p.c., pozostające na uboczu głównego, dominującego nurtu orzecznictwa (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2012 r., V CSK 485/11, niepubl.).

Utrwalony jest także pogląd, że w procesie o dalszą - ponad prawomocnie uwzględnioną - część świadczenia z tego samego stosunku prawnego, sąd nie może w niezmiennych okolicznościach odmiennie orzec o zasadzie odpowiedzialności pozwanego - o ile nie doszło do zmian w okolicznościach faktycznych lub prawnych sprawy. W przeciwnym razie wyroki sądowe miałyby walor jedynie opiniujący, a nie stanowczy i imperatywny (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 1994 r., III CZP 29/94, „Biuletyn SN” 1994, nr 3, s. 17, z dnia 5 lipca 1995 r., III CZP 81/95, OSNC 1996, nr 11, poz. 195, i z dnia 12 lipca 2018 r., III CZP 3/18, OSNC 2019, nr 5, poz. 53, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1999 r., II UKN 121/99, OSNAPiUS 2000, nr 24, poz. 909, z dnia 14 maja 2003 r., I CKN 263/01, M. Prawn. 2015, nr 2, str. 85, z dnia 23 marca 2006 r., IV CSK 89/05, OSNC 2007, nr 1, poz. 15, z dnia 7 marca 2007 r., II CSK 479/06, niepubl., z dnia 5 kwietnia 2007 r., II CSK 26/07, niepubl., z dnia 3 czerwca 2008 r., II PK 301/07, niepubl., z dnia 7 marca 2013 r., I PK 181/12, OSNP 2013, nr 23-24,

poz. 277, z dnia 24 października 2013 r., IV CSK 62/13, niepubl., z dnia 6 marca 2014 r., V CSK 203/13, OSNC 2015, nr 2, poz. 23, i z dnia 18 lipca 2018 r., I CSK 323/18, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2015 r., IV CSK 766/14, niepubl.). Kontrowersje, które budzi w doktrynie to zapatrywanie można tu pominąć, skoro w literaturze przedmiotu zmierza się do zwężenia (a nie postulowanego przez skarżących rozszerzenia) zakresu mocy wiążącej wyroków zapadłych w procesach częściowych (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2016 r., III CSK 276/15, niepubl.). Odróżnienia jednak wymaga związaną zasadą odpowiedzialności od wysokości roszczenia dochodzonego w kolejnym procesie, ponad kwotę prawomocnie zasądzoną, które nie jest tą zasadą - co oczywiste - objęte.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

Sąd Najwyższy nie orzekał o kosztach postępowania kasacyjnego pozwanego, ponieważ w odpowiedzi na skargę nie odniesiono się do przesłanek przedsądu i ograniczono się do sformułowania wniosku o zasądzenie kosztów w związku z oddaleniem skargi, a nie odmową przyjęcia jej do rozpoznania.